

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab,
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 37, forår 2016
© TOTEM og forfatterne, 2016

Originalsprogsopgave, Latin

Korsets dårskab og Guds visdom

Af stud. cand. mag.
Anne Vonebjerg Madsen

Indhold

1. Oversættelse	3
2. Parafraze.....	3
2.1. Vers 18-25: Paulus om visdom og etablering af ingroup	3
2.2. Vers 26-31: Korsordets anvendelse på menigheden	5
3. Den kommenterede gennemgang	6
3.1. Hvad der gik forud: Kor 1, 1-18.....	6
3.2. Korsets dårskab og Guds visdom.....	7
4. Teksten som udtryk for epistemologien i Paulus' verdenssyn	11
4.1. Tidlig kristendom	11
4.2. Drøftelse af erkendelsesstrukturen i Paulus' verdenssyn.....	12
5. Konklusion	16
6. Litteraturliste	18

1. Oversættelse

V18 For korsordet er dårskab for dem, der går til grunde, men for dem, som bliver frelste, det vil sige for os, så er det Guds kraft. **V19** For det er skrevet: ”Jeg vil tilintetgøre den vises visdom, og jeg vil bortstøde den forstandiges forstand.” **V20** Hvor er den vise? Hvor er den skriftkloge? Hvor er granskeren på denne verden? Mon ikke Gud har gjort denne verdens visdom til dårskab? **V21** Fordi verden ikke gennem sin visdom erkendte Gud i Guds visdom, behagede det, gennem prædikenens dårskab, at frelse de troende. **V22** For jøder søger tegn, og grækere søger efter visdom, **V23** men vi forkynder Kristus som korsfæstet, for jøder en skandale, for hedninge en dårskab. **V24** Men for os/vi, som er kaldet, både jøder og grækere, er Kristus Guds kraft og Guds visdom. **V25** Fordi, hvad der er Guds dårskab, det er visere end menneskene, og det som er Guds svaghed, det er stærkere end menneskene. **V26** For se til jeres eget kald, brødre, der er ikke mange vise i overensstemmelse med kødet, der er ikke mange mægtige, og der er ikke mange ædle. **V27** Men Gud har udvalgt, det som er verdens dårskab, for Gud skulle tilintetgøre de vise, og Gud har udvalgt denne verdens svage for at tilintetgøre de stærke, **V28** og Gud har udvalgt verdens uædle og foragtelige ting, de som ikke er, for at tilintetgøre de, som er, **V29** for at intet kød skal berømme sig selv for Guds åsyn. **V30** Men af ham er I i Kristus Jesus, ham som er blevet visdom for os og for Gud og retfærdighed og helligelse og forløsning. **V31** Ligesom der står skrevet: ”Den som roser sig, skal rose sig i herren.”

2. Parafrase

2.1. Vers 18-25: Paulus om visdom og etablering af ingroup

18: Paulus introducerer begrebet korsord, der i hans kontekst får en tvetydig betydning i forhold til hvilken gruppe, det bruges i kontekst med. Korsordet står i Paulus' kontekst i et modsætningsforhold til de vise og visdom. De vise og visdom skal ses inden for rammerne af værdisystemet, hvor det, der i Guds verden anses for godt, kommer til udtryk i denne verden under modsat fortegn. De vise og visdom, der ellers har en positiv klang, vil derfor være noget negativt i den anden verden. Jesus døde på korset, og korset er i en førkristen/jødisk/græsk sammenhæng et afstraffelsesmiddel; altså noget negativt. I kristusbevægelsen får korsordet derfor en

anderledes positiv klang, da det er symbol på Jesus og frelsen. Dermed bliver korsordet lig med Guds kraft. Der bliver på den måde skabt en differentiering mellem den gruppe, der er i stand til at modtage Guds kraft i kraft af korsordet, og den gruppe der ikke er.

19: Differentieringen bliver ekspliciteret i dette vers. Gud vil straffe de vise, og han vil gøre de kloges ord ugyldige. Igen skal det ses i lyset af værdiomkalfatringen, og Paulus legitimerer det gennem citathenvisningen. Visdom og klogskab er ikke længere gyldige inden for de rammer, der udgør kristusbevægelsen. Der bliver skabt en afstand til de grupper, for hvem dette er positive begreber, og det bliver gjort klart, at de – modsat korintherne og de kristustroende – ikke har indsigt i Guds kraft, hvori den egentlige visdom består.

20: Paulus stiller en række retoriske spørgsmål, der har til formål at understrege de to foregående vers, og Guds autoritet som det egentligt vise bliver hævdet. I lyset af korsordet vil Guds visdom altid overtrumfe, hvad denne verden anser for visdom og klogskab. I den anden verden vil det blive anset som dårskab.

21: I dette vers er etableringen af en ingroup og en outgroup komplet. Den ene gruppe består af de kristustroende, deriblandt korintherne, og de har adgang til Guds frelse, mens den anden gruppe ikke har, fordi de ikke tror på den rigtige måde. Dårskaben, visdommen og klogskaben er alle begreber, der er indeholdt i denne verden, og forudsætningen for at træde ud over disse grænser og få del i Guds visdom, er, at man har mulighed for at få indsigt. Dette sker gennem prædikenens dårskab, og denne mulighed er blevet skabt i lyset af korsordet.

22: Hedningebegrebet ekspliciteres. Dem, der står udenfor kristusfællesskabet, er grækerne og jøderne, og han stereotyperer dem gennem brug af etniske begreber. Begge søger en dennesidig visdom, der i Guds verden er ubrugelig og negativ. De har derfor ikke adgang til Guds visdom.

23: For jøderne og for grækerne var det en skandale, at Jesus døde på korset, fordi det var en straf, en forbrydelse og noget negativt. De kristustroende er modsat klar over betydningen af Jesus' død, og det offer han bragte. Det viser, at hedningene ikke har indsigt i korsordet og Guds visdom.

24: Dette vers skal ses i forlængelse af vers 23. De kristustroende har indsigt i Guds kraft og dermed indsigt i korsordet. Der etableres samtidig den mulighed for grupperne af grækere og jøder, at de, som er kaldet, kan få indsigt i denne viden og frelse.

25: Paulus understreger og legitimerer Guds visdom. På trods af snak om Guds dårskab og svaghed, så er Gud stadig altoverskyggende vis og overlegen.

2.2. Vers 26-31: Korsordets anvendelse på menigheden

26: Der er ikke mange vise, mægtige og ædle. Dette skal ses retrospektivt, og korintherne opfordres til at huske tilbage på den tid, før de blev kristustroende, hvor de under modsat fortegn hverken var vise, mægtige eller ædle: De havde ikke adgang til Guds visdom.

27: Gud har udvalgt en bestemt gruppe af mennesker, blandt andet korintherne, for at de skal frelles, mens dem, der forbliver vise, mægtige eller ædle, vil blive tilintetgjort. Disse kvaliteter skal stadig ses i værdiomkalfatringens lys, og begreberne bliver i den anden verden negative – det er denne verdens kvaliteter, og de hører det jordiske liv til, og de har ringe værdi i en himmelsk sammenhæng. Dermed bliver det at være svag også anderledes positivt, når det bliver sat ind i den anden verdens kontekst.

28: Dette vers følger vers 27, hvor også det at være uædel og foragtelig i denne verden bliver noget positivt set i lyset af korsordet. Korsordet går dermed ind og bliver bragt til anvendelse ift. de kristustroendes frelse.

29: Der er ingen, der skal rose sig i lyset af Gud – underforstået, at ingen skal rose sig i lyset af Gud ud fra jordiske kvaliteter. Disse kvaliteter bliver nemlig udstyret med modsat fortegn i den anden verden pga. korsordet udsprunget fra Guds kraft. En hvilken som helst anden tilskrivning er falsk. De vise på jorden er ikke vise i himlen.

30: Korsordet er afgørende, og der bliver sat lighedstegn mellem Guds kraft og Jesus. Korintherne skylder Gud alt, fordi de er af ham. Paulus hævder, at Jesus er retfærdig, og derfor må menigheden, før deres bekendelse til kristustroen, have befundet sig i et uretfærdighedsforhold til Gud i en tilværelse af synd. På den måde bliver Kristus også, som Paulus skriver, forløsende ift. frelsen.

31: Paulus legitimerer igen vha. skriftcitater og runder kapitlet af og understreger endnu engang, at menigheden skal rose sig af den visdom, som de har fået gennem Jesus og korsordet – en indsigt i Guds kraft og visdom og ikke denne verdens værdier, der ingen værdi har i Guds verden. Det er en esoterisk viden, der er forbeholdt de kristustroende åbenbaret til dem fra Gud gennem Jesus Kristus.

3. Den kommenterede gennemgang

3.1. Hvad der gik forud: Kor 1, 1-18

Vores primære kilder til Paulus og hans virksomhed er hans breve, og de skal først og fremmest forstås som vejledning til menighederne under hans fravær. Paulus' breve er hver især meget forskelligartede i indhold, da de afspejler de individuelle forhold og problematikker, der herskede i menighederne. Det er korintherbrevene også, og 1 Kor afspejler de forhold og problematikker, der gjorde sig gældende, efter at Paulus havde grundlagt menigheden på én af sine missionsrejser (Bilde 2013, 358-359).

Ved at tage en del ud af helheden opstår der en fortolkningsproblematik, som denne opgave ikke har kapacitet til at imødegå. Dog vil jeg kort skitsere, hvad der går forud for 1 Kor 1, 18-31, da det i høj grad ligger til grund for en analyse af de efterfølgende vers. I den første del af brevet, vers 1-3, iscenesætter Paulus et narrativ, og inden for rammerne af dette, forsøger han at give indtrykket af en symbolsk familie, der ikke kun omhandler ham selv og korintherne men også andre kristustroende (1 Kor 1, 2). Korintherne bliver gjort til en del af en større gruppe, og samtidig legitimerer Paulus også sin egen autoritet ved at være apostel og kaldet af Gud (1 Kor, 1,1). Det er brevets præskript. Fra vers 4-9 er brevets indledning til talen, hvor Paulus søger at etablere en forbindelse mellem ham selv som taler og korintherne. Dette gør han blandt andet vha. smiger (Kor 1, 5). I den næste del af kapitlet, vers 10, er brevets propositio, hvor han introducerer til resten af brevet og formulerer hovedformålet, der er at imødegå eventuelle splittelser i menigheden. Han trækker her en tråd tilbage til brevets første del, og han legitimerer sin autoritet gennem vor Herre Jesus Kristus (1 Kor 1, 10). Dette vers viser en karismatisk form for religiøsitet og sekterisme. En sekt skal være ensrettet, og det er denne ensretning, som Paulus er i gang med. Splittelserne slår nemlig skår i helheden, og derfor er der ikke plads til splittelser, og dette argumenterer Paulus for i de næste vers, hvor han påberåber sig noget, der kan modsvare situationen. Vers 11-17 er narratio, og det er i forlængelse af propositio, der forklarer situationen, altså splittelser i menigheden. Han gør det klart for dem, at han har kendskab til deres situation (1 Kor 1, 11), men han fraskriver sig også ansvaret. De er skilt ad i to partier; dem der påberåber sig Apollos, og dem der påberåber sig Paulus. Paulus prøver at drive en kile ind mellem Apollos og korinthermenigheden, og ved at skrive Apollos ud af diskursen står Paulus tilbage som retmæssig apostel. Apollos er problematisk, fordi han er 'den nære anden', og hans virke minder nok en del om Paulus'. Han har

fungeret som døberfigur i menigheden, og der er givetvist blevet skabt et tilhørsforhold mellem døberen og de døbte, hvilket har skabt splittelserne. Dermed underminerer han relationen mellem korintherne og Paulus. Paulus går i rette mod dette ved at postulere, at det er ringere at døbe end at prædike, for Apollos gør det ikke ved ords visdom, han er kun vis for denne verden (1 Kor 1, 17). Udskrivningen af Apollos i diskursen og understregningen af prædikenens relevans skaber en glidende overgang til det næste stykke, hvor fokus bliver lagt på korsets dårskab og Guds visdom, der netop bliver gjort tilgængelig gennem prædiken om korsordet¹ (Witherington III 1995, 76).

3.2. Korsets dårskab og Guds visdom

Den oversatte og parafraserede del er den første del af probatio, og det er retorisk set hjertet i brevet. Overordnet set skaber Paulus en kontrast mellem menneskets visdom og korset, på hvilket Jesus gav sit liv. Korset er et apokalyptisk symbol, et symbol på Guds intervention og forandring af verden. Den kommenterede del indeholder citater og henvisninger til GT og har til formål at stadfæste Gud som dommer og frelser (Witherington III 1995, 76). Grunden til, at Paulus er nødt til at kontrastere forholdet mellem den menneskelige visdom og korsordet, er, at der ligger en iboende problematik, hvor korintherne givetvis har glorificeret den menneskelige visdom, men Paulus bliver nødt til at slå fast, at den menneskelige visdom ikke er noget værd. Grunden til dette er, at Gud har ofret Jesus for at kunne frelse menneskene. Dette er Guds visdom, og det er sket gennem korset, der har vendt op og ned på forståelsen af, hvad visdom er. Der er sket en værdiomkalfatring, og begreberne skal nu revurderes i lyset af korset. Alt projiceres i lyset af Jesus' død, der derfor har startet en epistemologisk evolution. Dette vil jeg dog først behandle i den sidste del af opgaven (Hays 1997, 26-27).

Den kommenterede gennemgang skal ses i lyset af Paulus som karismatiker, da hans autoritet alene er under forudsætning af, at gruppen anerkender ham i hans rolle. Han legitimerer sin kraft gennem både Gud og Jesus Kristus (1 Kor 1, 1). Dette er i tråd med gammeltestamentlige profeter, der legitimerede deres position på tilsvarende vis. Paulus har på trods af karismatiske træk også antikarismatiske træk. Dette bevirkes primært af, at hans egen selvopfattelse også ses i lyset af korsordet, der har vendt

¹ Denne antagelse beror på undervisningen, gennemført ved Anders Klostergaard Petersen.

begreberne mere eller mindre på hovedet. Paulus' egen opfattelse af sig selv skal derfor også ses i lyset af værdiomkalfatringen, hvor statuskategorierne ikke længere gør sig gældende på positiv vis (Petersen 2005, 53-55). I vers 18-25 opstilles erkendelseskategorierne, og i vers 26-31 bliver de skrevet ud i den sociale sammenhæng ift. menigheden.

18-19: I vers 18 bliver vi første gang præsenteret for korsordet. Korsordets betydning som fænomen og dets konsekvens er forskellige fra hvilken gruppe, det er i relation til. Dermed bliver der allerede her skabt en ingroup og en outgroup, for hvem betydningen varierer. For outgruppen er der tale om korsordets dårskab, fordi de er fortabte. For ingroupen gør det modsatte sig gældende; her er der tale om frelse og Guds visdom. Problemstillingen bliver hermeneutisk, og der optræder flere forskellige former for erkendelse, hvor begrebet varierer. Paulus bruger i vers 19 en skrifthenvielse, der er fra Es 29, 14, til at understrege profetien – og dermed det apokalyptiske – om, at Gud vil lade de vises visdom gå tabt, for hvem korsordet står i modsætning til. De vise satte den menneskelige visdom og retorik højt. Denne visdom spiller ingen rolle, og den har ingen værdi. Derimod er det Guds visdom, som kan tolkes som en apokalyptisk, jordisk intervention. Det ligger implicit i problemstillingen, at når jorden går til grunde, så vil menneskene blive delt i to grupper; dem der bliver frelst, og dem der ikke gør, og det vil være de vise af denne verden. For denne gruppe virker fokus på korset absurd, og derfor er det i denne verden dårskab. Verbet *reprobabo* (oversat med *tilintetgøre* og *bortstøde*) står i futurum, hvilket understreger, at Paulus ser det som noget forestående (Hays 1997, 27).

20-21: I vers 20 udspecificeres det gennem en række retoriske spørgsmål, at Gud har gjort visdom til dårskab. De retoriske spørgsmålet virker latterliggørende, og der sker samtidig en værdiomkalfatring, og dette forklarer også problemet med verdens manglende erkendelse af Gud, da verdens visdom står i et modsætningsforhold til Guds. Paulus driver denne kile imellem de forskellige former for visdom, fordi modsætningen er radikal. Verden som begreb indeholder de fortabte; dem der ikke er stand til gennem egen visdom at erkende Gud, som Gud er. Forudsætningen for at kunne erkende Gud er, at den bliver åbenbaret fra den anden verden – at Gud kommer mennesket i møde, som det skete med Jesus. Gud griber ind gennem åbenbaringen og frelser de troende gennem åbenbaringen i prædikenen, der dog kun kan virke under

den forudsætning, at det er Guds visdom, der prædikes. Dette kræver en særlig indsigt (Hays 1997, 30). Her legitimerer Paulus sin egen status gennem Gud som apostel, da han refererer til sig selv som den, der prædiker. Gennem prædikenen giver han korintherne mulighed for at få indblik i en esoterisk viden, som nødvendigvis skal formidles – Paulus er mediatoren. I lyset af korset bliver menneskets visdom gjort overflødig. Disse to vers fortsætter ingroup- og outgroupretorikken. Gennem brevet opererer Paulus i modsætningspar, der har til opgave at distinktere mellem interne og eksterne begreber og derigennem vende begreber på hovedet, hvilket i brevet sker på et rent retorisk plan.

22-25: I vers 22 ekspliciteres outgruppen yderligere, og vi får sat etnicitet på. Udover at vi som læsere får værdifulde oplysninger om de grupper, som Paulus retorisk set prøvede at fjerne sig så langt fra som muligt, så giver det også en indsigt i, hvordan grupperne rent faktisk stod ift. hinanden. Med teorien om 'othering' og 'den nære anden' i mente er det nok ikke helt ved siden af at tro, at gruppen af kristustroende, herunder korinthermenigheden, og outgruppen har mindet om hinanden på nogle områder, og at Paulus endda projicerer nogle af problematikkerne i ingroupen over på outgruppen. Dette bliver glimrende forklaret i 'Othering in Paul':

"In this manner, the creation of others is not only a matter of keeping the others – the idol-worshippers and the barbarians – at safe distance. It is not only a matter of affirming one's own position and drawing firm boundaries to exclude the others and to keep them at a distance. By projecting a troublesome aspect of oneself onto the others – the barbarian within – this aspect is externalized, enabling one to cope or live with it." (Petersen 2011, 28)

Outgruppen deles altså i to etniske grupper; jøder og grækere. Paulus' fremstilling af grupperne er stereotyp, og han levner ikke plads til interne nuancer. Jøderne er den gruppe, der søger tegn. Dette kan tolkes som, at jøderne stadig venter på, hvad de mener er den rigtige messias' komme, som GT profeterer. Grækerne tilhører en anden gruppe, der også implicerer hedningene, og disse søger visdom. Den visdom er dog menneskelig og derfor radikal anderledes fra korsordet og Guds visdom. Jesus skulle ud fra deres kontekst have været en magtfuld mand eller en vis lærer. I stedet er han en

korsfæstet kriminel, og det er et paradoks, at man kan sætte lighedstegn mellem ham og Guds visdom (Hays 1997, 31). I vers 24 ændrer Paulus retorikken, og nu er det både muligt for jøder og grækere at være med i ingroupen. Korsordet defineres yderligere, og det indbefatter både Kristus, som er Guds kraft og Guds visdom. Da dårskab i de kristustroendes kontekst er et positivt begreb (1 Kor 1, 25), så vil Guds dårskab og svaghed altid overtrumfe den menneskelige visdom.

26-29: I vers 26 skifter fokus over på korintherne. Erkendelseskategorierne flyttes over på menigheden. Selvom der måske har været nogle enkelte fra samfundets top, så er det i det hele en uhomogen gruppe. De ulige socioøkonomiske indbyrdes forhold var kendetegnet for den tidlige kristusbevægelse, mens der inde i selve bevægelsen retorisk herskede en form for lighed, idet de benævnte hinanden som brødre (Hays 1997, 32). Alt hvad vi har kigget på i det foregående har peget frem mod menighedens sammensætning og de problematikker, som Paulus skriver om. Spørgsmålet er, om de ulige socioøkonomiske forhold har skabt nogle splittelser internt i bevægelsen. Vers 26 fortsætter den omvendte retorik, hvor alt, der kommer til udtryk i denne verden, gør det under modsat fortegn, fordi det projiceres i lyset af korset. Dette kommer yderligere til udtryk i vers 27 og 28. Den lave status blandt de kristne er et tegn på, at Gud vender forventningerne om, og hvis Gud har valgt verdens dårskab til at blive en del af menigheden, så vil der også uden tvivl komme en broget skare ud af det. På samme måde vil samfundets elite være ringe repræsenteret, fordi de stærke bliver sat under modsat fortegn og gjort til noget negativt. De stærke gøres til ingenting, mens situationen ligeledes vendes om for dem, der ingenting var før. Vers 29 fortæller både noget om den gammeltestamentlige tradition, som den kristne går ud fra, men verset fortæller også noget om den nye tradition, som er ved at blive grundlagt. I den gammeltestamentlige og arkaiske tradition er verden delt op, således at mennesket ikke kan stå overfor Gud i kød og blod. De vil ikke overleve, hvis den ontologiske differens ikke overholdes. I den nye, kristne tradition er det vendt på hovedet, og det er anderledes positivt at komme tæt på Gud (selvom menneskets kød stadig ikke vil overleve, for fokus er i stedet på ånden), i hvert fald hvis man ikke prøver at rose sig af Gud ud fra jordiske kvaliteter, for de har ingen værdi hos Gud. Gennem denne form for retorik slår Paulus en yderligere kile mellem ingroup og outgroup, hvor ingroup bliver gjort mere eskatologisk præget, hvilket er i tråd med de foregående vers' apokalyptiske træk (Hays 1997, 33).

30-31: I vers 30 udskrives de foregående vers. Gud kommer til syne i denne verden under modsat fortegn. Gud er så radikal anderledes fra denne verden, så for at han kan optræde her, bliver han nødt til at vise sig i verden som Jesus, der ender sit liv som korsfæstet kriminel. Jesus bliver gjort til en erkendelsesfigur og det indeksikale udtryk for Guds visdom, mens han for resten af denne verden er det modsatte af en konge og himmelsk visdom. Det er på denne måde at korsordet, som jo er lig Guds visdom og kraft, kan vende alle begreber på hovedet og ændre på tilskrivelserne. Derfor er korsordet også så vigtigt, fordi Jesus ikke vil 'virke' uden korset. Det er en del af ligningen, og det underbygger værdiomkalfatringen. Ordvalget i verset kan dermed også fortælle, at mennesket før hen stod i et uretfærdighedsforhold til Gud og levede i en tilværelse af synd. Dermed er korset også blevet den forløsende kraft, der giver muligheden for frelse. Vers 31 er det sidste vers i afsnittet, der omhandler korsets dårskab og Guds visdom, og han runder af med at begrunde ud fra endnu et skriftcitater fra GT (Jer 9, 23-24). Det slås endnu engang fast, at menigheden skal rose sig af den visdom, som de har fået adgang til gennem Gud. Det er en visdom, der er åbenbaret ned gennem det kosmologiske hierarki fra Gud til Jesus Kristus og videre til Paulus, der som mediatorfigur kan åbenbare det videre til korintherne og sikre deres frelse. Paulus får på den måde en indeksikal karakter, og hans status legitimeres indirekte (Hays 1997, 34-35).

4. Teksten som udtryk for epistemologien i Paulus' verdenssyn

4.1. Tidlig kristendom

Brevene er som tidligere forklaret en måde for Paulus at holde kontakt til menighederne på under hans fysiske fravær, og derfor giver Paulus' breve adgang til vigtig viden om, hvilke teologiske forhold der gjorde sig gældende i den tidlige kristusbevægelse, og hvordan det bar hen imod en helt ny religion, der på mange måder endte med at stå i et modsætningsforhold til jødedommen.

Den tidlige kristusbevægelses teologi og hele begrebsverdenen adskiller sig på mange måder fra den jødedom, som den udsprang fra. I den arkaiske religionsform, som jødedommen tilhørte, var alt godt, så længe menneskene var i deres verden, og

guderne i deres egen. Den balance eller den ontologiske differens blev opretholdt gennem tempelinstitutionen gennem ofring, hvilket står i modsætning til, når Paulus retorisk spørger: ”Ved I ikke, at I er Guds tempel, og at Guds ånd bor i jer?” (1 Kor 3, 16). Den tidlige kristendom er en overgang fra arkaisk til aksial religion. I den aksiale religionsform er der et grundlæggende ubehag ved denne verden, og man prøver at holde afstand til den ved at lægge vægt på enkatisme og asketisme². Transformationsprocessen mellem de to religionsformer har skabt en total værdiomkalfatring, der ændrer den grundlæggende måde at tænke denne verden og mennesket på. I den tid, hvor Paulus levede, var kristendommen endnu ikke en selvstændig størrelse, og i denne drøftelse af Paulus’ verdenssyn, skal vi have dét i mente. Hvornår kristendommen kan se sig selv som en selvstændig religion, er stadig grundlag for diskussion. Per Bilde mener, at det først er år 110 e.v.t. efter Johannesevangeliet (Bilde 2013, 20-21) men der kan argumenteres for³, at det først er i 5-600-tallet, fordi der kommer en række koncilietekster samt forbud mod de kristne ritualer. Der er altså en overordnet bevægelse, der går fra jødedom til kristusbevægelse til kristendom.

4.2. Drøftelse af erkendelsesstrukturen i Paulus’ verdenssyn

I erkendelsesstrukturen i Paulus’ verdenssyn er der flere aspekter, der gør sig gældende, men pga. opgavens begrænsning vil jeg kun komme ind på de mest relevante ift. 1 Kor 1 18-31, der viser, hvad der er gyldig viden i Paulus’ verdenssyn. Jeg har valgt at fokusere på værdiomkalfatringen ift. korsordet, da det er en gennemgående tema i resten af opgaven samt drøfte den overordnede teologiske tankegang med fokus på traditionen og de eskatologiske og apokalyptiske elementer.

Som denne opgave også har været inde på, så skete der en radikal ændring i opfattelsen af værdier og begreber efter Jesus’ død på korset. Korset var førhen et symbol på noget fornedrende. Det var afstraffelse for kriminelle og politiske oprørere, og Jesus blev korsfæstet som en sådan (Matt 27, 38). Grækerne og jøderne, som Paulus opponerer imod (1 Kor 1, 22) er begrænset, fordi deres sprog, både det filosofiske og det religiøse, holder dem tilbage fra den egentlige forståelse af, hvad der er sandt;

² Denne antagelse beror på undervisningen, gennemført ved Anders Klostergaard Petersen.

³ Denne antagelse beror på undervisningen, gennemført ved Anders Klostergaard Petersen.

nemlig det "kristne" budskab, som i lyset af korset og den måde Paulus taler i teksten på, ændrer sig. Paulus har kendt evangeliefortællingen (Bilde 2013, 383), og man kan argumentere for, at han ud fra den fortælling opbygger en ny sproglig ramme. Paulus' epistemologi indebærer en værdiomkalfatring, og han går ind og bestemmer ordenes nærmere betydning i lyset af evangeliefortællingen og i forsøget på at skabe et nyt erkendelsesgrundlag, således at det er nemmere at give udtryk for, hvad sandheden er. Det er ud fra det grundlag, værdiomkalfatringen opstår. Både ud fra Jesus' liv og virke men i særdeleshed ud fra hans død på korset, og på den måde tolker Paulus videre i lyset af Jesus' budskab. Det var utænkeligt, at en gud kunne lide på samme måde som mennesket, og derfor beskrives det i negative vendinger, mens det helt anderledes bliver noget frelsende og noget positivt for både Paulus og de kristustroende generelt (Orr 1976, 159). Dermed skaber korset grobund for en ny fortolkning af de kendte begreber, der både skal tolkes ud fra en kristen/ikke-kristen og himmelsk/jordisk sammenhæng men ej at forglemme også med et øje på den tradition, som Paulus selv tilhørte, der både var jødisk og græsk-romersk.

I vers 18-25 får vi et indblik i de basale erkendelseskategorier, og hvordan de lægger sig ift. akserne⁴, der udgør grundstrukturen i værdiomkalfatringen. I vers 26-31 bliver menigheden selv gjort til genstand for frelsen. For at forstå hvordan værdierne vendes om, så skal vi vide, hvordan værdierne så ud før Guds visdom blev gjort lig korsordet. I en græsk-romersk sammenhæng, som Paulus også levede i, var magthierarkiet bygget op om patron/klientsystemet. Patron/klientsystemet var kendetegnet ved, at en herre havde et hus under sig med x antal klienter. Dette system var præget af en 'do ut des'-tankegang, der handlede om 'noget for noget'-princippet, altså oversat fra latin: 'Jeg giver, for at du skal give'. Paulus er patronen, og korintherne er klienterne. Dette forhold kan også ses mere overordnet i forbindelse med kollektindsamlingen (2 Kor 8-9), hvor Paulus gennem goderne vil optjene ære ift. Gud, som her agerer patron. Da menigheden ikke på daværende tidspunkt har en kirke, så er det de rigeste i menigheden, der må lægge hus til gudstjenester og religiøse sammenkomster. Dette giver altså et konfliktpunkt (måske det der nævnes i 1 Kor 1, 10), fordi ideologien med familieretorikken (1 Kor 1, 26) lægger op til en utopisk enhed, hvor Apollos måske endvidere er et forstyrrende element. Så selvom Paulus selv opererer inden for

⁴ Jf. udleveret ark om den grundlæggende struktur i tidlig kristendom.

patron/klientsystemet, så opponerer han samtidig imod det igennem erkendelseskategorierne⁵. Korsordet bliver dårskab for de fortabte, men Guds kraft for dem, der frelses. De værdier, der førhen betød meget, er nu gjort overflødige og nærmest negative. Visdom, med mindre det forstås i en guddommelige kontekst, er heller ikke længere noget at eftertrægte, fordi det eneste, der nu betyder noget, er korsordet og lovningen om frelse. Men selvom Paulus retorisk prøver at distancere sig selv fra andre grupper, så bygger han videre på en jødisk tradition. Messianologi var til en start jødisk, og Jesus blev også først set som en sådan. Jøderne havde også jf. GT en lang historie ift. revolutioner, opgør og messiasprædenter, så tankegangen har på trods af alt ikke været så langt væk, og Jesus er den ingrediens, der bliver føjet til og ændrer det hele (Martin 1995, 21). En stor del af jøderne har bare ikke været overbeviste om, at Jesus var den rigtige frelseskikkelse, og derigennem opstår distinktionen (1 Kor 1, 22). Opgøret skal også ses som et opgør mod den græsk-romersk verden, der var dominant på det tidspunkt, og det har været en verden, som man havde behov for at adskille sig fra, og desuden befandt Paulus sig i samme filosofiske tradition – nemlig den græske. På den måde har både jøderne og grækerne ageret 'den nære anden' på hver deres måde, og der er altså flere grunde til at distancere sig fra begge grupper. Paulus fletter de to traditioner ind i hinanden, og resultatet er en anderledes erkendelsesstruktur, end vi kender fra både jødedommen og den græsk-romerske men med elementer af begge. Som apostle bærer de rundt på Jesus' lidelser, og det er flettet ind i den sammenhæng, hvor lidelser og evnen til at modstå lidelser bliver et udtryk for overlegenhed jf. den græske tradition om lidelseskatalogerne. "Netop i overvindelsen af lidelser og i udholdenhed af dem viser den vise sin særlige status, sin kontraktuelle indfrielse af gudens fordringer. Det er i lyset af disse traditioner, vi også skal forstå Paulus' lidelsesreferencer og pukken på egen svaghed og afmagt." (Petersen 2011, 58). Selve messiastanken er vi mest bekendte med fra en jødisk sammenhæng. Det er her vigtigt at nævne, at der er overlap mellem den jødiske og græsk-romerske tankegang, der ikke er to komplet adskilte størrelser.

Paulus prøver altså på at distancere sig fra jøderne og grækerne, og denne distancering vil nødvendigvis skabe de føromtalte ingroups og outgroups, der også har det formål at

⁵ Antagelser ift. patron/klientsystemet beror på undervisningen, gennemført ved Anders Klostergaard Petersen

bestemme, hvem der skal frelses, og hvem der ikke skal. Paulus har dermed også værdisomkalfatret eskatologien og apokalyptikken.

Begrebet eskatologi, der betyder læren om de sidste ting, anvendes om verdens undergang, der starter med en krise og et sammenbrud, der efterfølges af guddommens sidste dom over de retfærdige og uretfærdige og oprettelsen af en himmel og et helvede. I jødedommen er det knap så komplekst, for her handler det om afslutningen på en aktuel periode af undertrykkelse og jødernes genrejsning under en messiansk befrier (Bilde 2013, 64-65). Det er i lyset af den første forklaring, vi skal se Paulus' forsøg på prædike en ny værensorden, men han bruger stadig tekster fra GT jf. den jødiske tradition til at understøtte sin pointe (1 Kor 1, 19 og 31). Apokalyptik er den samlede betegnelse for eskatologiske fænomener. I religionsvidenskaben bruges apokalyptik som betegnelse for en bestemt gruppe eskatologiske tekster blandt andet Daniels Bog i GT og Johannes Åbenbaringen i NT. Når eskatologien forbindes med de apokalyptiske forestillinger om den på forhånd udarbejdede guddommelige plan, så kan vi tale om apokalyptisk eskatologi (Bilde 2013, 69).

Paulus' brev til korintherne er hverken en decideret eskatologisk eller apokalyptisk tekst, men den indeholder nogle elementer af begge, fordi der ud fra korsordet bliver skabt en ny værensorden. For mig at se, så sker der en årsagskæde, hvor det ene bevirker det andet. "For korsordet er dårskab for dem, der går til grunde, men for dem, som bliver frelste, det vil sige for os, så er det Guds kraft." (1 Kor 1, 18) Korsordet og Jesus' død har startet en lavine af følgevirkninger, fordi den ændrede alt. De almindelige kendte begreber går gennem en værdisomkalfatring, og i dette vers bevirker det yderligere, at der er en gruppe, der går til grunde, og en gruppe, der bliver frelst. Udover at skabe en ingroup og en outgroup, så er der også en række konsekvenser, alt efter hvilken gruppe, man befinder sig i. Ingroupen, der frelses, vil få en plads i himlen, mens den gruppe, der fortabes, vil komme i helvede. Det understreges ligeledes i vers 21 og 27. Samtidig med at kristusbevægelsen prøver at skabe en distance til både jøder og grækere, så bliver den samtidig også inkluderende (1 Kor 1, 24), og strukturen i religionen ændrer sig ved at gå fra at være elitær til at være allemandseje. Paulus inddrager i vers 19 stykket fra Es 29, 14. Dette stykke bruges til at understrege profetien og dermed det apokalyptiske om, at én bestemt gruppe vil gå til grunde. Guds visdom kan, jf. Jesus på korset, tolkes som en apokalyptisk, jordisk intervention, og igen ligger det implicit i problemstillingen, at nogle vil gå under, mens

andre vil frelses. Desuden er verbet, som før nævnt, futurisk⁶. Det er yderligere et eskatologisk træk, at det blevet positivt at komme tæt på Gud, som jo befinder sig i den anden verden. Mennesket higer efter at forlade denne verden for at komme tæt på Gud – en mulighed givet gennem korsordet.

Gennem denne opgave har korsordet været den bærende faktor i ændringen i erkendelsesstrukturen, som Paulus i høj grad står for og er en viderebringer af ift. evangeliefortællingen. Vi må i denne sammenhæng ikke glemme den historiske kontekst, der inden for denne tidsramme handler om overgangen fra arkaisk til aksial religion. Mange af de elementer, der er beskrevet i denne opgave, er elementer, der gjorde sig gældende generelt set. De arkaiske religionsformer var velsignelsesreligioner, der havde fokuseret på et dennesidigt liv jf. den ontologiske differens, mens aksiale religionsformer, der vandt frem mange steder i verden på dette tidspunkt, havde fokus på den anden verden og frelsen (Jensen 2011, 5-22).

5. Konklusion

Gennem opgaven har korsordet spillet en stor rolle, og jeg kan konkludere, at Paulus' verdenssyn er bygget op omkring brugen af korsordet og den værdiomkalfatring, som nødvendigvis må følge. Paulus kommer både fra en jødisk og græsk-romersk kontekst, og disse traditioner prøver han retorisk at distancere sig fra, samtidig med at han bygger videre på nogle af elementerne samt evangeliefortællingen. Værdiomkalfatringen har en række konsekvenser. Gennem 1 Kor 1, 18-31 etablerer Paulus en ingroup og en outgroup, der begge kommer til at stå overfor Guds eskatologiske dom, der blev gjort mulig gennem Jesus' død på korset. Fordi alle begreber bliver vendt på hovedet, og alt i denne verden er med modsat fortegn af, hvad det er i himlen, så betyder de menneskelige værdier, der førhen havde positiv betydning, ikke længere noget. Det eneste, der tæller, er Guds visdom åbenbaret gennem Jesus og videre gennem Paulus som mediatorfigur. Kristusbevægelsens løsrivelse fra jødedommen afspejler den overordnede historiske udvikling, der gør sig gældende for religioner verden over, hvor der i denne periode sker et skift fra de

⁶ Dette åbner op for diskussionen om, hvorvidt det er præsentsk eller futurisk frelse, og man kan forestille sig, at Paulus har anset det som noget præsentsk. Det har denne opgave dog ikke kapacitet til at komme ind på.

arkaiske velsignelsesreligioner, der har fokus på denne verden, til de aksiale frelsesreligioner, der har fokus på den verden, der huser guden. Korset, der er dårskab i denne verden, ændrer altså erkendelsesstrukturen og gør eskatologi og apokalyptik nærværende og relevant, fordi ”fordi verden ikke gennem sin visdom erkendte Gud i Guds visdom, behagede det, gennem prædikenens dårskab, at frelse de troende”.

6. Litteraturliste

Bibelen

1992 *Bibelen*, Det Danske Bibelselskab, København

Bilde, Per

2013 *En religion bliver til*, ANIS, København

Hays, Richard B.

1997 *First Corinthians, Interpretation*, John Know Press, Louisville

Jensen, Hans Jørgen L.

2011 "Religionshistorie og aksetid: Om Robert Bellahs udkast til en evolutionær religionshistorie" *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* 56, 5-22.

Martin, Dale B.

1995 *The Corinthian Body*, Yale University Press, New Haven and London

Orr, William F. og James Arther Walther

1976 *The Anchor Bible, I Corinthians, A New Translation*, Doubleday, New York.

Petersen, Anders Klostergaard

2011 "Othering in Paul: A Case Study of II Corinthians" in: Maijastina Kahlos, eds. *The Faces Of The Other*, Brepols, Turnhout, Belgien.

2005 "Paulus – en antikarismatisk karismatiker" in: Poul Götke, Jonas Havelund & Kristian Rasmussen, eds. *Fra Buddha til Beckham*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Witherington III, Ben

1994 *Community Crinth*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan